

gües romàniques ben separades, l'italià i el català?

Ara bé una inicial SKI-/SKE- amb K romanent com a oclusiva, a penes pot ser altra cosa que germanisme. I les llengües germàniques ens presenten aquí un fort envit: en la branca nòrdica, *skegg* es remunta fins a l'escandinau dels Eddas, amb el sentit de 'barba', bàsic en aquesta arrel (i així continuen encara el suec *skägg* i nor. *skjeg*); en formes vocàliques un poc diferents, consten d'aquesta arrel substantius antics, i de sentit afí, en la gran majoria de les llengües germàniques: isl. ant. *skeggja* f. 'destral de combat', esc. ant. *skagi* 'promontori' (pensem en el *Skagerrag*), frisó sept. *skage* 'caire extrem dels conreus', ags. *sceağa* 'bosquet espès, eriçat, bardissa' (avui encara angl. dial. *shaw* id.).

Amb altres significats i amb lleus variants formals: ags. *sceağa* 'cabells embullats', angl. *shag*; esc. ant. *skaga* 'botar enfora, tallar-se pas'; i amb especial aplicació nàutica, danès *skjeg*, suec *skägg*, neerl. *scheg*(ge) designant el tallamar o part inferior de la roda de proa («unterster Teil des Vorstevens»), que amb aquest valor ha passat des de la baixa Alemanya a l'al. moderna *scheg* [1767] (tal com en esc. ant. *barð* havia pres aquest sentit figurat, junt amb el de 'barba'). Pensem en els tallamars fendents que hem vist en grava-
25

tes de les naus dels Vikings. En un mot el centre semàntic de tot això el constitueix la idea de 'objecte punxent, agut, afuat', irradiant cap a 'pèls punxents, eriçats', 'pelam dur de barba' (cf. el fr. *barbelé* 'filferada'), 'cantell de rocam' (=promontori), 'tallant del tallamar' (veg. Kluge-M., s. v. *scheg*, *schockpfeife*; Pok., IEW, 923, 8-13; Onions, *Oxf. D. of Engl. Et.*, s. v. *shag*, *shaw*; *Oxford N. E. D.* VIII, ii, 598a; Kluge, *Seemanns Sprache*, 684).

Tenim proves que existia el mot en la majoria de les llengües de la família, i des de les velles fases: escandinau antic i modern, anglo-saxó, i tot el baix germànic continental: neerlandès, frisó, baix alemany. Com que això són manifestacions morfològicament normals de l'arrel ieur. SKEG- 'saltar', 'córrer endavant', que amb altres figures està ben documentada en a-al. (des de l'a-al. ant. *scehan*, al. *geschehen*) i fins possiblement n'hi ha algun rastre en gòtic (IEW, 923.5), hi ha dret a suposar que al costat de l'isl. ant. *skeggja* i ags. *sceağa* hi va haver un gòt. *SKEGGIA, amb un sentit que des de 'cosa punxent' hagués arribat a 'esquerdís o cantell agut de roca' i també a 'esquerdís de fusta, estella'.
40

Ara bé que un mot gòtic es vagi transmetre només a l'italià, llengua del país dels ostrogots, i al català, llengua del país on dominaven i tenien la capital els visigots quan era més vigorosa entre ells la llengua germànica, fóra la hipòtesi que millor explicaria la singular àrea de *scheggia* i *esquetja*. L'aplicació a la roca, única en català, important i la més antiga en italià (la de Dante i de la toponímia), rebria també explicació més còmoda i racional que no pas amb el grec, amb el germànic: cf. esc. ant. *skagi* 'promontori'.
45

Tindríem així una explicació complida i satisfactòria de dos dels radicals en col·lisió que veu Moll. Un
60

altre és *cretlla*/*escretlla*, que ja Moll (AORBB II, 12) explicava raonablement per *CREPTULA; en tot cas no val res la nota de Max Leopold Wagner (ZRPb. LXIII, 529) en què suggereix un encreuament de *creta* amb *fenella* i *clivella*, puix que aquests no tenen -ill-; puix que *CREPTA ja estava afermat en llatí vulgar tardà (com ho suggereix l'acord port.-cast.-cat.-fr.-it. en aquest punt) encara hi hagué temps perquè cap al S. v o VI se li afillés un diminutiu *CREPTULA (cf. formacions tardanes com *gèmolà*, *Piédrola*, CALAMULUS > *caràmbano*), i més fàcil fóra encata que es formés *CREPTULARE (cf. formacions tan tardanes, i només catalanes, com *remintolar*, *reviscolar*, *rossolar*); postular tal verb com a base de (es)cretlla no fóra excessivament hipotètic, i de fet n'hi ha un testimoni en el roerg. *crellà* «cicatriser» (Vayssier). *Cretlla* i *escretlla* són només coses de l'extrem NE., per més que *cretlla* ja el doni Belv. com a «territorial» = *esclètxa*. *Cretlla* «fente entre les rochers» en el Canigó (Jampy, *Lliris*, *flors...*, s. v.); la Font de la *Greilla*,⁵ que surt d'una esquerra de la roca a la Coma del Catllar, alta vall de Camprodon; i cita de VCatalà (1904) en *AlcM*. També Verdaguer usà algun cop una forma així: «l'aucell, son niu en la *grella*» (*Fugida a Egipte*, *Obres*, ed. pop., xi, 57).

Però és més corrent *escretlla*, que tant es podria explicar per un EX-CREPTULARE com per la contaminació d'*esquerda* i *ascla* (no m'és conegut l'*esclètxa* que posen Bulbena i el *Dfa.*, en tot cas menys important). «Un amic, que estava assegut en una *escretlla* de les roques, ens va cridar ---», «--- com la font que surt tot d'un plegat per una *escretlla* de la pedra», Coromines (*Hores d'Amor Serenes*, 30.17, 81.20, i ja autògraf); però també aplicat algun cop a fenelles d'una paret de fusta: «a la barraca, damunt dels sacs de ciment, s'està tan bé! Per la claror de les *escretlles* jo diria que encara no s'ha acabat de pondre el sol», id. (*Avi dels Mussols*, en *J. Apòstol* III, 141), autògraf, si bé potser no ho trobà tan propi, perquè a la 1.ª ed. ho canvià en *esclètxes*. També predilecte de Pous i Pagès, *Quan se fa nosa*, II, 48; «en l'*escretlla* que deixaven els batents de la finestra» (id., *Empord.*, 191).

Potser més de l'Alt que del Baix Emp., car jo només el tinc anotat en aquell: «una *askrèllà* de penya», StCliment Sescibes, «la Font de la Bruixa no és més que una *askrèllà* que *regrilla*», Espolla (1958). Tot i aquesta limitació actual, es pot sospitar que en altre temps la variant en -illa va ser coneguda en algun sector occidental, car allí hi ha una forma *esquetlla* que només es comprèn com a compromís entre *escretlla* i *esquetja*: a Alcarràs una *skèlla* parlant del rocam del Pla de Montagut (no sé si l'esquei mateix o una esclètxa), 1964; la *Eskèlla* mas avui colgat per la gran tolla d'Oliana, al peu del rocam on atraca la barca de les Anoves, 1957; *esquetllot* a la Vall d'Ager (Porcioles, *Notes Folk.*, 36).

Passem amb això a les formes amb -tx-: la mall. *enclètxa* i la comuna *esclètxa*. Aquesta és la que té avui validesa més general. Car no solament es pot localitzar a totes les comarques del Nord, N-E. i centre